

Nr 13.

Ankom till riksdagens kansli den 16 maj 1941 kl. 4 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner om sänkning av rösträttsåldern vid politiska och kommunala val.

Konstitutionsutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner nämligen *dels* de likalydande motionerna nr 23 i första kammaren av herrar *Löfvander* och *Persson* samt nr 34 i andra kammaren av herr *Olsson* i Kullenbergstorp, *dels* de likalydande motionerna nr 49 i första kammaren av herr *Ohlin m. fl.* och nr 70 i andra kammaren av herr *Bergvall m. fl.*, *dels* de likalydande motionerna nr 73 i första kammaren av herr *Linderot* och nr 109 i andra kammaren av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*, *dels* ock motionen nr 110 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Stockholm *m. fl.*

I motionerna I: 23 och II: 34 hemställes, »att minimiåldern för utövande av politisk och kommunal rösträtt sänkes från 23 till 21 år».

I motionerna I: 49 och II: 70 hemställes, »att riksdagen måtte *dels* såsom vilande grundlagsändring besluta en sådan förändring av gällande bestämmelser, att rösträtt vid val till riksdagens andra kammare inträder under året efter det, då vederbörande uppnått 21 år, *dels* besluta en sådan ändring av kommunallagarna, att motsvarande förändring inträder beträffande rösträtt vid kommunala val».

I motionerna I: 73 och II: 109 hemställes, »att riksdagen måtte besluta om sådan ändring i vallagarna, att rösträttsåldern vid samtliga politiska och kommunala val sänkes till 21 år».

I motionen II: 110 hemställes, »att riksdagen för sin del måtte besluta sådana ändringar i grundlag och lag, att rösträttsåldern vid politiska och kommunala val sänkes till fyllda 21 år samt att konstitutionsutskottet måtte utarbeta härför erforderliga författningstexter».

Beträffande motiveringen för förslagen får utskottet hänvisa till vederbörande motioner.

Före 1918—1921 års författningsreform var rösträttsåldern fyllda 21 år för kommunala val samt fyllda 24 år för val till andra kammaren. Dessa åldersbestämmelser jämkades genom denna reform till fyllda 23 år för båda fallen; dock höjdes samtidigt åldern för valrätt till de korporationer, som skulle utse första kammarens ledamöter, till fyllda 27 år. Stadgandena om denna förhöjda rösträttsålder och den därmed sammanhängande elektors-

institutionen upphävdes emellertid år 1937. I konstitutionsutskottets till grund för beslutet härom liggande utlåtande (nr 29/1936) framhöllos bl. a. fördelarna av en allmän, enhetlig rösträttsålder, vilken syntes utskottet lämpligen böra bestämmas till den för flertalet allmänna val gällande åldern på fyllda 23 år. Sedermera väcktes vid 1938 och 1939 års lagtima riksdagar förslag om sänkning av rösträttsåldern till 21 år. Motionerna avstyrktes av konstitutionsutskottet och avslogos av riksdagen. Sistnämnda år hänvisade utskottet (utlåtande nr 2) till att en gemensam rösträttsålder på fyllda 23 år nyligen fastställts samt till att några omständigheter av beskaffenhet att för det dåvarande motivera ett förändrat ståndpunktstagande från utskottets sida icke inträffat.

I vissa främmande länder såsom England och Schweiz inträder rösträtt redan vid en uppnådd ålder av 21 år. Då konstitutionsutskottet vid tidigare tillfällen uttalat sig över motionsvis väckta förslag om införande av en motsvarande rösträttsålder även hos oss, har utskottet framhållit, att frågan om rösträttsåldern väsentligen vore en lämplighetsfråga. De skäl, som förut föranlett utskottets avstyrkande inställning i frågan, hava emellertid numera minskat i bärkraft, under det att de omständigheter, som kunna anföras till förmån för förslagen, erhållit ökad tyngd. Sålunda får vår ungdom numera ikläda sig ansvar och påtaga sig bördor, vilka väl motsvara dem som åvila landets till mera mogen ålder komma medborgare. De ledande politiska ungdomsorganisationerna hava därför också hemställt om rösträttsålderns sänkning till fyllda 21 år. Genom det förtjänstfulla politiska upplysningsarbete, som bedrivits av dessa organisationer, har vidare politiskt intresse och politisk mognad kommit att i allt högre grad utmärka den svenska ungdomen. Dennas stegrade politiska livaktighet har bland annat tagit sig uttryck i ett ökat deltagande från de yngre årsklassernas sida i de allmänna valen under senaste tid. Till stöd för kravet på rösträttsålderns sänkning kan också anföras, att en skälig motvikt härigenom skulle erhållas mot de äldre årsklassernas som följd av den fortgående åldersförskjutningen inom befolkningen eljest allt mera ökade inflytande. Utskottet anser sig sålunda numera böra tillstyrka en sänkning av den politiska och kommunala rösträttsåldern från fyllda 23 till fyllda 21 år.

Utskottet har därför upprättat förslag till ändrad lydelse av § 16 riksdagsordningen samt till motsvarande ändringar i lagarna om kommunalstyrelse på landet och i stad samt i Stockholm ävensom till vissa följdändringar i vallagarna. Härvid hava även de redaktionella ändringar vidtagits i vederbörande paragrafer i kommunallagarna, vilka föranledas av kungörelsen den 13 maj 1937 om upphörande av verkningarna av vissa straffpåföljder. Den föreslagna reformen påkallar även ändringar i kungörelsen om upprättande av röstlängd för val till riksdagens andra kammare samt av kommunal röstlängd. Det tillkommer emellertid Kungl. Maj:t att på administrativ väg besluta härom, varför utskottet saknar anledning framställa något författningsförslag i ämnet.

Genomförandet av de ändringar i kommunallagarna, utskottet sålunda förordar, får, med hänsyn till utformningen av rösträttsbestämmelserna i landstingslagen, vägdistriktslagen, församlingsstyrelselagarna, kyrkomötesförordningen, prästvalslagen samt § 31 regeringsformen, till konsekvens, att rösträtt vid val av landstingsmän och vägstämooombud, å kyrkostämma och vid val av kyrkofullmäktige, vid utseende av elektor för val av kyrkomötets lekmannaombud, vid prästval samt vid val av borgmästare i stad med magistrat ävenledes kommer att inträda vid fyllda 21 år.

Den föreslagna reformen synes, i vad den avser den kommunala rösträtten, kunna träda i kraft utan att tidpunkten för grundlagsförslagets genomförande avvaktas.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner

*1) såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling
ville antaga följande*

F ö r s l a g

till

ändrad lydelse av § 16 riksdagsordningen.

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

§ 16.

Valrätt tillkommer en var man och kvinna, som är svensk undersåte och senast under nästföregående kalenderår uppnått *tjugut*re års ålder.

Valrätt tillkommer en var man och kvinna, som är svensk undersåte och senast under nästföregående kalenderår uppnått *tju*guett års ålder.

Valrätt må — — — — — varaktig försörjning.

Till efterrättelse — — — — — valet inträffar.

2) under förutsättning att ändring av riksdagsordningen i överensstämmelse med utskottets ovan under 1) gjorda hemställan blir slutligt genomförd för sin del ville antaga följande

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 38 § lagen den 26 november 1920 (nr 796)
om val till riksdagen.

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

38 §.

Röstlängd upprättas före den 30 juni varje år och skall efter mantalslängden för samma år upptaga alla invånare inom valdistriktet, vilka uppnått eller under kalenderåret uppnå en ålder av *tjugutre* år. Envar sådan person, om vilken upplysning ej vinnes, att han den 10 juni brister i något av vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt, antecknas i längden såsom röstberättigad; dock att i fråga om den, som först under kalenderåret uppnått eller uppnår en ålder av *tjugutre* år, anmärkes, att rösträtt ej tillkommer honom förr än efter utgången av löpande kalenderår.

Röstlängd upprättas före den 30 juni varje år och skall efter mantalslängden för samma år upptaga alla invånare inom valdistriktet, vilka uppnått eller under kalenderåret uppnå en ålder av *tjuguet* år. Envar sådan person, om vilken upplysning ej vinnes, att han den 10 juni brister i något av vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt, antecknas i längden såsom röstberättigad; dock att i fråga om den, som först under kalenderåret uppnått eller uppnår en ålder av *tjuguet* år, anmärkes, att rösträtt ej tillkommer honom förr än efter utgången av löpande kalenderår.

Närmare föreskrifter — — — — — av Konungen.

Denna lag träder i kraft, då Konungen låtit i riksdagen uppläsa öppet brev, att kungörelse utfärdats om ändrad lydelse av § 16 riksdagsordningen.

3) för sin del ville antaga följande

a) **F ö r s l a g**

till

L a g

angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet.

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

11 §.

Rättighet att deltaga i kommunalstämmas överläggningar och beslut tillkommer, utom i fall, varom sägs i 13 §, envar inom kommunen mantalskriven man eller kvinna, som är svensk undersåte samt senast under nästföregående kalenderår uppnått *tjugut*re års ålder. Varje röstberättigad äger en röst.

Sådan rättighet må dock ej utövas av den, som:

- a) är omyndig;
- b) är i konkurstillstånd;
- c) är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning;

d) i avseende å honom påförda utskylder till kommunen, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren, häftar för utskylder för flera än två av dessa år; *eller*

[*e) är på grund av ådömd straffpåföljd utesluten från ovannämnda rättighet*].

Den omständigheten — — — — — andra maken.

Att den — — — — — andra stycket.

Rättighet att deltaga i kommunalstämmas överläggningar och beslut tillkommer, utom i fall, varom sägs i 13 §, envar inom kommunen mantalskriven man eller kvinna, som är svensk undersåte samt senast under nästföregående kalenderår uppnått *tjugu*ett års ålder. Varje röstberättigad äger en röst.

Sådan rättighet må dock ej utövas av den, som:

- a) är omyndig;
- b) är i konkurstillstånd;
- c) är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning; *eller*

d) i avseende å honom påförda utskylder till kommunen, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren, häftar för utskylder för flera än två av dessa år.

Denna lag träder inom en var kommun i kraft, då den år 1942 för kommunen upprättade kommunala röstlängden på föreskrivet sätt kommit till stånd.

b) **Förslag**

till

Lag

angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 6 juni 1930 (nr 252) angående kommunalstyrelse i stad.

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

11 §.

Rösträtt vid val av stadsfullmäktige tillkommer envar inom staden mantalsskriven man eller kvinna, som är svensk undersåte samt senast under nästföregående kalenderår uppnått *tjugut*re års ålder. Varje röstberättigad äger en röst.

Sådan rösträtt må dock ej utövas av den, som:

- a) är omyndig;
- b) är i konkurstillstånd;
- c) är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning;

d) i avseende å honom påförda utskylder till staden, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren, häftar för utskylder för flera än två av dessa år; *eller*

[*e) är på grund av ådömd straffpåföljd utesluten från ovannämnda rättighet*].

Den omständigheten — — — — — andra maken.

Rösträtt vid val av stadsfullmäktige tillkommer envar inom staden mantalsskriven man eller kvinna, som är svensk undersåte samt senast under nästföregående kalenderår uppnått *tjuguet*t års ålder. Varje röstberättigad äger en röst.

Sådan rösträtt må dock ej utövas av den, som:

- a) är omyndig;
- b) är i konkurstillstånd;
- c) är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning; *eller*

d) i avseende å honom påförda utskylder till staden, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren, häftar för utskylder för flera än två av dessa år.

Denna lag träder i en var stad i kraft, då den år 1942 för staden upprättade kommunala röstlängden på föreskrivet sätt kommit till stånd.

c) **F ö r s l a g**

till

L a g

angående ändrad lydelse av 9 § lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm.

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

9 §.

Rösträtt vid val av stadsfullmäktige tillkommer envar inom staden mantalsskriven man eller kvinna, som är svensk undersåte samt senast under nästföregående kalenderår uppnått *tjugut*re års ålder. Varje röstberättigad äger en röst.

Sådan rösträtt må dock ej utövas av den, som:

- a) är omyndig;
- b) är i konkurstillstånd;
- c) är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning;

d) i avseende å honom påförda utskylder till staden, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren, häftar för utskylder för flera än två av dessa år; *eller*

[*e) är på grund av ådömd straffpåföljd utesluten från ovannämnda rättighet*].

Den omständigheten — — — — — andra maken.

Rösträtt vid val av stadsfullmäktige tillkommer envar inom staden mantalsskriven man eller kvinna, som är svensk undersåte samt senast under nästföregående kalenderår uppnått *tjuguet*t års ålder. Varje röstberättigad äger en röst.

Sådan rösträtt må dock ej utövas av den, som:

- a) är omyndig;
- b) är i konkurstillstånd;
- c) är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning; *eller*

d) i avseende å honom påförda utskylder till staden, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren, häftar för utskylder för flera än två av dessa år.

Denna lag träder i kraft, då den år 1942 för staden upprättade kommunala röstlängden på föreskrivet sätt kommit till stånd.

d) **F ö r s l a g**

till

L a g

angående ändrad lydelse av 8 § kommunala vallagen den 6 juni 1930
(nr 253).

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

8 §.

I röstlängden skola enligt mantalslängden för året upptagas alla inom valdistriktet mantalsskrivna personer, vilka uppnått eller under kalenderåret uppnå en ålder av *tjuguttre* år, med angivande för var och en, huruvida han äger eller saknar rösträtt i avseende å beslut å kommunalstämma eller allmän rådstuga ävensom val av kommunal- eller stadsfullmäktige och landstingsmän.

Envar sådan person, om vilken upplysning ej vinnes, att han den 10 juni brister i något av vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt i avseende å kommunala beslut och val som i första stycket sägs, antecknas i längden såsom röstberättigad; dock att i fråga om den, som först under kalenderåret uppnått eller uppnår en ålder av *tjuguttre* år, anmärkes, att rösträtt ej tillkommer honom förr än efter utgången av löpande kalenderår.

Där en — — — — — i längden.

Närmare föreskrifter — — — — — av Konungen.

I röstlängden skola enligt mantalslängden för året upptagas alla inom valdistriktet mantalsskrivna personer, vilka uppnått eller under kalenderåret uppnå en ålder av *tjuguet* år, med angivande för var och en, huruvida han äger eller saknar rösträtt i avseende å beslut å kommunalstämma eller allmän rådstuga ävensom val av kommunal- eller stadsfullmäktige och landstingsmän.

Envar sådan person, om vilken upplysning ej vinnes, att han den 10 juni brister i något av vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt i avseende å kommunala beslut och val som i första stycket sägs, antecknas i längden såsom röstberättigad; dock att i fråga om den, som först under kalenderåret uppnått eller uppnår en ålder av *tjuguet* år, anmärkes, att rösträtt ej tillkommer honom förr än efter utgången av löpande kalenderår.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1942.

Stockholm den 15 maj 1941.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN.

Närvarande: Herrar *Hallén, Andersson* i Ovanmyra, *Oscar Gottfrid Karlsson**, *Holmström, Källman, Herlitz, John Björck, John Gustavson, Karl August Johanson, Hårdin, Bror Nilsson, Sven Hansson, Lindmark**, *Andersson* i Igelboda, *Nordström, Nilsson* i Göteborg, *Arneberg, Hällgren, Spångberg* och *von Friesen**.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Holmström, Herlitz* och *Lindmark*, som anfört följande:

»Vi hava ej kunnat biträda utskottets förslag att nu företaga grundlags- och lagändringar för rösträttsålderns sänkning till 21 år. Enligt vårt förmenande låter det sig nämligen ej ännu göra att fullt överblicka vissa förhållanden, som för frågan om rösträttsålderns sänkning äro av stor betydelse. Vi syfta närmast på rösträttsreglernas sammanhang med bestämmelserna om de värnpliktiges tjänstgöring.

Det borde enligt vår tanke ej kunna råda delade meningar om det olämpliga i en ordning, som regelbundet läte större delen av rikets manliga befolkning för första gången utöva sin medborgerliga funktion under pågående värnpliktstjänstgöring. Vi syfta härvid ej på de praktiska olägenheter, med vilka röstavgivning under sådana förhållanden kan vara förbunden; de hava nämligen till väsentlig del avhjälpats genom på senare tid vidtagna ändringar i vallagstiftningen. Det betänkliga ligger däri att de unga männen under den tid, då de för första gången hava att bilda sig en uppfattning om huru de skola rösta, befinna sig i en för dem främmande miljö, en miljö inom vilken den politiska åsiktsbildningen ej kan få sitt naturliga lopp. De äro mer eller mindre avskurna från hemorten och från de meningsutbyten, som inom för dem förtrogna kretsar ägnas åt politiska frågor och särskilt åt tävlande program och kandidater. Å andra sidan äro de utsatta för inflytelser och påverkningar av helt annan art. De särskilda förhållandena i tjänsten kunna lätt tränga i förgrunden synpunkter av det ena eller andra slaget, som icke borde bliva bestämmande för den politiska meningsbildningen. Ser man saken från annan synpunkt, framträder också det betänkliga däri att den politiska agitationen föranledes att ägna samma kraft åt de till värnpliktstjänstgöring inkallade som åt andra medborgare.

Huruvida de här antydda synpunkterna bliva av praktisk betydelse, beror uppenbarligen helt och hållet av de tidpunkter till vilka de värnpliktigas tjänstgöring förläggas. Vad därom gäller för närvarande är tydligen av ringa intresse. Den avgörande frågan är, huru den nya ordningen för de värnpliktiges tjänstgöring kommer att gestaltas. Innan denna ordning tagit fast form, är det omöjligt att avgöra, vilken betydelse som bör tillmätas de av oss angivna synpunkterna. Sannolikt komma väl hädanefter liksom hittills praktiska skäl att framtvunga repetitionsmötenas förläggande till september

månad. Möjligen visar det sig dock, att den kollision som vi befarat icke kommer att inträda — eller att det i varje fall kommer att röra sig om så pass få värnpliktige att man bör bortse från betänkligheterna. I varje fall kan man utan olägenhet avvakta den tidpunkt, då en ny ordning för de värnpliktiges tjänstgöring utformats. Vi hysa nämligen — till skillnad från utskottet — den meningen, att det icke bör komma i fråga att redan 1942 giva dem, som i år fyllt 21 år, rösträtt vid kommunalvalen och sedan vid 1944 års andrakammarval ånyo tillämpa den gamla regeln om rösträtt blott för dem, som under föregående år uppnått 23 års ålder. En sådan ordning skulle helt visst för den stora allmänheten framstå som egendomlig och svårbegriplig. Det kan icke gärna ifrågakomma att nya regler om rösträttsåldern skulle tillämpas förrän vid 1946 års val. Det finnes sålunda gott rådrum för övervägande, huruvida och i vad mån det låter sig göra att utan sådana olägenheter som av oss påpekats vidtaga en sänkning av rösträttsåldern. Genom det uppskov vi förordade blir sålunda den ifrågasatta förändringen, därest den anses böra genomföras, ej fördröjd.

Vi tillåta oss sålunda hemställa,

att riksdagen i anledning av de i ämnet väckta motionerna ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t ville med beaktande av de av oss angivna synpunkterna överväga frågan om en sänkning av rösträttsåldern vid politiska och kommunala val och för riksdagen framlägga de förslag som härav kunna föranledas.»